

Youth

Психологія життєвого простору сучасної молоді

Міжнародна науково-практична
конференція

Future

Рівне

26-27 листопада 2021

Education

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Психологія життєвого простору сучасної молоді

Міжнародна науково-практична конференція

26–27 листопада 2021 року

Р і в н е

УДК 159.9+ 316.6

Психологія життєвого простору сучасної молоді: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 листопада 2021 р). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова – Рівне: Волинські обереги, 2021. 122 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 12 від 30.12.2021 р.).

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

Березюк Т. П.
старший викладач
кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Проблемні питання реформування економічної, політичної та культурної системи в Україні на сучасному етапі становлення держави, інтеграція до Європейського простору вищої освіти і наукових розвідок обумовлюють нові вимоги до процесу професіоналізації майбутніх фахівців. Особливого значення набуває проблемний напрям щодо формування розвитку професійно-особистісного становлення майбутнього спеціаліста, здатного до постійного саморозвитку, самовдосконалення і компетентної поведінки в умовах професійного оточення.

Сучасні запити ринкової сучасності зумовлені постійним підвищенням вимогливих критеріїв до професіоналізму спеціалістів у будь-якій сфері діяльності. Висококваліфікованому фахівцю слід володіти високим рівнем професійної компетентності, одночасно реалізуючи на практиці набуті знання, уміння й навички. Всі ці затребувані аспекти загострюють нагальну проблему щодо якості фахової підготовки майбутніх спеціалістів у системі вищої освіти, підвищуючи актуальність наукових досліджень у напрямку професіоналізації майбутніх фахівців у розрізі професійної спроможності під час навчання у закладах вищої освіти.

Мета дослідження – розгляд та узагальнення психологічних підходів до проблеми професіоналізації майбутніх спеціалістів на етапі навчання у ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах соціально-економічних трансформацій найбільш важливим питанням залишається інтерес до проблеми, пов'язаної з поняттям «професійної діяльності». Суспільство успішно функціонує та розвивається тільки за умови здійснення всіма її учасниками різних видів професійної діяльності, що в комплексі приводить до формування цілісної системи управління.

Тенденції розвитку сучасного суспільства висувають нові вимоги до особистості висококваліфікованого працівника певної галузі. Все більшого значення для спеціаліста набуває потенційна можливість бути суб'єктом власного професійного зростання та самостійно здійснювати аналіз й вирішення професійно значущих питань в умовах мінливої дійсності. Ефективність професійної діяльності у багатьох аспектах окреслюється можливостями людських ресурсів. Ключовим аспектом успішного прояву організаційної діяльності виступає професіоналізм спеціаліста, який відображає спроможність здійснення посадових функцій у внутрішньому і в зовнішньому організаційному середовищі. Це можливо досягти при наявності якісної організації навчального процесу в період фахової підготовки майбутніх спеціалістів у вищій школі.

Зазначимо, що професійний розвиток людини охоплює період з початку виникнення й розвитку професійних очікувань до завершення професійної діяльності. Звертаючись до феномену професіоналізму, на основі найбільш відомих періодизацій розвитку людини як суб'єкта праці, виділено наступні ланки процесу професіоналізації особистості: 1 ступінь: вибір професії – підготовка до життя, до праці, підготовка свідомого й відповідального планування та вибору професійного шляху; 2 ступінь: стадія адепта – професійна підготовка; 3 ступінь: стадія адаптанта – входження в професію після завершення професійного навчання (тривалість стадії складає від декількох місяців до 2–3 рр.); 4 ступінь: стадія інтернала – входження в професію як повноцінний колега, здатний працювати на нормальному рівні як «свій серед своїх»; 5 ступінь: стадія майстра – коли про працівника можна сказати, що він кращий серед звичайних і гарних, тобто працівник помітно виділяється на загальному тлі (має

свій стиль і своє «лице»); 6 ступінь: стадія авторитету – працівник став кращим серед майстрів; 7 щабель: стадія наставника – вищий рівень роботи будь-якого фахівця [5].

Професіоналізм – це інтегральна якість (новоутворення) суб'єкта праці, що характеризує продуктивне виконання професійних завдань, яке зумовлене творчою самодіяльністю і високим рівнем професійної самоактуалізації [6]. Професіоналізм особистості передбачає сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються у процесі опанування особистістю знань з метою успішного вирішення складних професійних завдань. У сучасних психологічних дослідженнях зазначається, що процес професійного розвитку передбачає становлення студента як суб'єкта освітньої діяльності і здатність його до організації самостійних, професійних та особистісно значущих дій [1].

Значними проявами професіоналізму майбутнього фахівця є також здатність до прийняття нестандартних рішень, застосування творчих підходів у процесі професійної діяльності, що зумовлює можливість досягнення високих професійних показників. Компетентне виконання професійних обов'язків передбачає наявність відповідного комплексу особистісних якостей, як-от: ініціативність, висока працездатність, цілеспрямованість, енергійність, вимогливість, стратегічність мислення, комунікабельність, уміння працювати в команді, наявність високого рівня емоційного інтелекту, прикладами якого є толерантність, терплячість, емоційна врівноваженість, здатність до самомотивації та розпізнавання емоційних станів інших людей [9].

А. О. Деркачем було здійснено ґрунтовний аналіз поняття та сутності професіоналізму, в якому представлено професіоналізм у вигляді системи, що містить чотири взаємозалежні підсистеми (табл. 1) [4, с. 170].

Таблиця 1

Аналіз поняття та сутності професіоналізму (А. О. Деркач)

№ з.п.	НАЗВА (підсистема)	ХАРАКТЕРИСТИКА
1.	Професіоналізм діяльності	Якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає високу професійну кваліфікацію і компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок і умінь, у тім числі заснованих на творчих рішеннях, володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних задач, що дозволяє здійснювати діяльність з високою і стабільною продуктивністю
2.	Професіоналізм особистості	Якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає високий рівень професійно важливих і індивідуально-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, високий рівень креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, спрямовані на прогресивний розвиток фахівця
3.	Нормативність діяльності і поведінки	Якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає високий рівень моральної регуляції професійної діяльності та поведінки і включає: знання про професійну етику, уявлення про моральність і моральні норми; позитивне ставлення до професійної діяльності, прагнення до самореалізації і досягнень, морально-професійні установки й інтереси, тощо
4.	Продуктивна Я-концепція	Якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає стійку усвідомлену і пережиту як неповторну систему уявлень суб'єкта праці про самого себе, на основі чого він будує свої відносини і взаємодії

Отже, ґрунтуючись на вищенаведених засадах, «професіонал» визначається як суб'єкт професійної діяльності, що володіє високими показниками професіоналізму особистості і діяльності, має високий професійний і соціальний статус, систему особистісної і діяльнісної нормативної регуляції, що динамічно розвивається, постійно націлену на саморозвиток і самовдосконалення, особистісні і професійні досягнення, що мають соціально-позитивне значення [4, с. 172]. Як особлива форма свідомості професійна свідомість змінюється разом із професійним розвитком особистості. Вона формується й розвивається протягом усіх етапів професіогенезу особистості, і у кожний конкретний момент вона характеризує стан цього розвитку. Професійна свідомість репрезентує характер і рівень професіогенезу, і є необхідною для виконання професійних функцій [6].

На думку багатьох дослідників, актуальним у контексті фахової підготовки майбутніх фахівців у ЗВО постає формування та розвиток їх психологічної компетентності – особистісних якостей, що є перспективою ефективного досягнення цілей організації, тобто, наявність розвинених творчих здібностей, готовність у постійному підвищенні професійної майстерності та опанування інноваційних підходів у власній професійній діяльності.

До важливих складових професіоналізму майбутніх спеціалістів варто віднести адаптаційну мобільність, що сприяє швидкій соціальній адаптації та продуктивній командній взаємодії як можливості інтеграції різних соціальних ролей. Адже необхідність розвитку високого рівня стресостійкості у професіоналів, що, як відомо, вимагає відповідного функціонування процесів емоційної саморегуляції, які забезпечують ефективне подолання стресових станів, знаходження оптимальних шляхів вирішення конфліктних ситуацій [7]. Професіоналізм – неодмінна складова компетентності у конкретній професійній діяльності.

Загальною закономірністю професіогенезу є те, що всі його площини, а саме: історична, інформаційна, особистісна охоплюють закономірності розвитку особистості як професіонала і вимагають від неї власної активності в розвитку і утворенні психолого-педагогічної структури, що забезпечує професійну діяльність і особистісну ідентичність, яка її координуватиме. Система професіоналізації передбачає дотримання наступних принципів організації процесу навчання у вищій школі [3]: науковості; системності; послідовності; гуманізму; активності; зв'язку теорії з практикою; індивідуалізації навчання; контекстності навчання; ефективності навчання; доступності; рефлексії власного розвитку. Психологи підкреслюють, що рефлексія і рефлексивна культура – важлива умова високого рівня професіоналізму в будь-якій діяльності. Як складова частина професійної культури майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, рефлексивна культура забезпечує розуміння власного внутрішнього світу, самоорганізацію внутрішніх процесів і поведінки, осмисленість своєї професійної управлінської діяльності. Вона визначає особливості і якість способів комунікації, професійної діяльності, самореалізації в суспільстві. Таке розуміння рефлексивної культури пояснює можливість творчого ставлення людини до свого професійного становлення та розвитку, до себе як індивідуальності, до способу свого спілкування з іншими, до культури в цілому [2]. Розвиток рефлексивної культури, на думку В. А. Коноваленко, забезпечує професійно-особистісне зростання і підвищення ефективності рішення творчих завдань, успішність вирішення проблемно-конфліктних ситуацій міжособистісного спілкування та ділової взаємодії в колективі, конструктивність моделювання та проектування різних інфраструктур професійної взаємодії, творчу унікалізацію людини як професіонала [8].

Отже, саме внутрішні спонукання виступають головною характерною одиницею професіоналізму майбутнього фахівця, який обумовлюється потребами в активному саморозвитку, самореалізації творчого потенціалу у професійній діяльності і якісному просуванні до професійного самовдосконалення.

Висновки. На основі узагальнювального аналізу напрацювань вчених із означеної проблеми, можемо стверджувати, що професіоналізм – це своєрідна сукупність знань, умінь й навичок, що сприяють якісному здійсненню професійних функцій та досягненню означених

цілей. В свою чергу професіоналізація майбутніх спеціалістів передбачає наявність розвиненої здатності до прийняття якісних функціональних рішень у професійній діяльності, де важливою складовою є психологічна компетентність, серед важливих аспектів якої виокремлюється здатність до прогнозування результатів власної діяльності й реалізації інноваційних підходів та креативність, що сприятимуть продуктивній соціальній взаємодії та роботі в команді, високому рівневі стресостійкості. Зазначимо, що рефлексивна культура має фундаментальне значення в професійному зростанні майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, мінімізувавши негативний вплив на свою особистість. Якісний процес становлення професіоналізації в умовах ЗВО можливий при умові впровадження інноваційних педагогічних технологій й орієнтування на діяльнісний, практико-орієнтований підхід у формуванні та розвитку фахових компетенцій майбутніх спеціалістів.

Список використаних джерел

1. Алексєєва Т. В. Професійне становлення особистості в системі вузівської підготовки : теоретико-методологічний аналіз проблеми / Т. В. Алексєєва // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – Вип. 4. – 2013. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadps_2013_4_18.pdf (дата звернення 18.11.2021).
2. Березюк Т. П. Рефлексивна культура як системоутворюючий фактор розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти / Т. П. Березюк // KELM (Knowledge, Education, Law, Management). № 5 (33). Том. 1. – Люблін, 2020. – С. 60–64.
3. Губарева О. С. Психологічні особливості формування професійної компетентності працівників ОВС : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридичні науки» / О. С. Губарева. – Харків, 2005. – 19 с.
4. Деркач А. А. Акмеология в вопросах и ответах: учебн. Пособие / А. А. Деркач, Е. В. Селезнева. – М. : МПСИ, 2007. – 248 с.
5. Жигайло О. І., Карпінська Р. І. Психологічні механізми формування професіоналізму управлінця. Наукові записки. Психологія і педагогіка. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. Вип. 18. С. 45–50.
6. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. Агенство», 2012. – 200 с.
7. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. № 11–12 (23–24). – Харків : Основа, 2004. – 240 с.
8. Немченко С. Г. Сутність механізму процесу рефлексії та його структура / С. Г. Немченко // Молодь і ринок. № 1 (120). – 2015. – С. 63–67.
9. Тюлю Г. Якість профпідготовки менеджера / Г. Тюлю // Вища освіта. № 11. – 2005. – С. 78–82.

Болюх Т. П.

здобувачка ОС «магістр»

зі спеціальності 053 Психологія, 2 курс

Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Главінська О. Д.

м.Рівне, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ЮНАКІВ

Сучасний стрімкий, нерівномірний та стресовий розвиток суспільства справляє негативний вплив на особистість, гармонічність її розвитку та ефективність використання особистісного потенціалу. За таких невизначених нестабільних зовнішніх умов внутрішній світ людини реагує виникненням негативних емоційних станів, нестабільністю емоційних

реакцій. Часте переживання негативного емоційного навантаження призводить до виснаження особистісних ресурсів індивіда, позначається на його взаємодії з оточуючим світом, на його ставленні до суспільства і на визначеність свого місця у ньому. Суттєво впливає на процес соціально-психологічної адаптації особистості. Такий стан справ зумовлює появу як позитивних, так і негативних соціально-психологічних явищ, до яких відноситься синдром емоційного вигорання.

У психологічній науці емоційне вигорання визначається як психічний стан, який характеризується виникненням відчуттів емоційної спустошеності і втоми, викликаних власною роботою, і поєднує в собі емоційне виснаження, деперсоналізацію і редукацію професійних досягнень [3, 53-54].

Психологічний термін «емоційне вигорання» зазвичай використовують для опису особливостей професійної взаємодії представників професій у системі «людина-людина», які впродовж тривалого часу вимушені взаємодіяти з іншими людьми. Але така система взаємодії існує не лише в умовах професійної діяльності, вона виникає і в умовах навчальної діяльності. Актуальність проблеми «емоційного вигорання» юнаків полягає в тому, що дуже важливо, аби юнаки розпочинали свою професійну діяльність не з розчарування, невпевненості, а з енергетичною наповненістю, приливом нових сил та ідей.

Мета дослідження – проаналізувати психологічні особливості емоційного вигорання юнаків.

Виклад основного матеріалу. Юність — перший етап дорослого самостійного життя. Відповідальність за власну долю та майбутнє життя визначає особливості цього вікового періоду. Юність, як вважає А.В.Толстих, стає другим перехідним періодом у розвитку особистості: підліток тісно пов'язаний зі своїм дитинством, яке минає, а юнак тягнеться до молодості та зрілості, що наближаються [1]. Дуже близько до молодості та зрілості знаходиться пізній юнацький вік, який у психологічній науці прийнято називати студентським. Підставами для його виділення є провідна навчальна діяльність, спрямована на опанування юнаками професією.

Синдромом емоційного вигорання студентів вважається психічним станом особистості, який характеризується погіршенням здоров'я, складністю міжособистісних взаємин, а також зниженням працездатності, що негативно впливає на навчання [2].

Розвиток та ступінь вираженості синдрому емоційного вигорання студентів залежить від низки зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх факторів правомірно віднести соціально-психологічні умови навчальної діяльності студентів (А.Мудрик, О.Сергеєнкова, О.Столярчук та ін). Вагому роль у розвитку емоційного вигорання відіграють такі зовнішні чинники, як велике навчальне навантаження, недостатня можливість контролю за ситуацією, брак організаційної спільності, незадовільне оцінювання знань, загострене відчуття справедливості тощо. Однак домінуючими чинниками виникнення емоційного вигорання студентів є суб'єктивні характеристики (Н. Водоп'янова і Е. Старченкова, О.Сергеєнкова, О.Столярчук та ін.): неадекватний вибір професії та деформована навчальна мотивація; надмірні навчальні амбіції у поєднанні з неадекватною самооцінкою (причому групу ризику становлять студенти як із завищеною, так і з заниженою самооцінкою); навчальний перфекціонізм; надмірна тривожність та гіпервідповідальність; інтровертованість та ригідність акцентуованих особистостей.

До основних симптомів синдрому емоційного вигорання студентів дослідники відносять: погіршення відносин з одногрупниками і родичами; наростання негативізму щодо оточення; адиктивна поведінка, різні види залежностей (алкогольна, наркотична, інтернет-залежність тощо); втрата почуття гумору, постійне почуття невдачі і провини; підвищена дратівливість як під час навчання, так і вдома; неухважність; порушення сну; загострена сприйнятливості до інфекційних захворювань; підвищена стомлюваність, постійне почуття втоми і т.д. [2].

Найбільш небезпечними наслідками емоційного вигорання на тлі послаблення навчальної мотивації та погіршення академічної успішності здобувача вищої освіти є

З М І С Т

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

БЫЛИНСКАЯ Н. В. Особенности временной перспективы у представителей молодежной среды.....	3
БЕЗЛЮДНА В. І. Ставлення студентської молоді до трудової міграції.....	5
ЖУРАВЛЬОВА Л. П., ЛУЧКІВ В. З. Глобалізаційні процеси, асертивність та емпатійна суб'єктивність особистості.....	8
КУЛАКОВА Л. М. Ефективна комунікація в розрізі теорії поколінь.....	10
НАЗАРЕВИЧ В. В. Остракізація в суспільстві як захисний механізм сучасності.....	14
НЕЧИПОРУК Л. І. Соціальна активність молоді в громаді: банк молодіжних ініціатив.....	17
ПАШТЧЕНКО Л. В. Психологічні особливості формування гідності сучасної молоді.....	20
ПЕТРУК Л. П. Трансформаційне суспільство і розвиток особистості.....	22
ПОНТКОВСЬКА Д. В. Національна культура сучасної молоді як складова особистості.....	25
РУДЮК О. В. Актуальні аспекти вивчення кризи зайнятості у безробітній молоді в нових соціально-економічних умовах.....	26
САВУЛЯК В. О. Етнічна ідентичність у структурі Я-образу (на матеріалі дослідження студентів).....	30
СПВАК Н. В., СПВАК Д. М. Вплив ЗМІ на становлення світогляду студентів.....	33
ХОМИЧ І.С. Соціально-психологічні особливості детермінації супідільно значущої поведінки особистості	36

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

АРТЕМОВА О. І. Активізація креативних ресурсів майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки.....	41
БАБАК К. В. Самоактуалізація особистості здобувачів вищої освіти у діяльності психологічної служби ЗВО.....	43

БЕРЕЗЮК Т. П. Особливості професіоналізації майбутніх спеціалістів у контексті фахової підготовки.....	46
БОЛЮХ Т. П. Психологічні особливості емоційного вигорання юнаків.....	49
ГАВРИЛОВИЧ А. А. К проблеме социально-психологической адаптации в спортивной деятельности.....	51
ДЖЕДЖЕРА О. В. Підготовка майбутніх психологів до практичної діяльності в процесі вивчення навчальної дисципліни «організація діяльності психологічних служб».....	54
КАМІНСЬКА О. В. Детермінанти успішного професійного становлення майбутніх психологів.....	56
КОБЗАР З. І. Психологічні особливості розвитку професійної емпатії майбутніх психологів.....	60
ЛУЦИК Г. О. Використання арт-терапевтичних технологій у підготовці майбутніх психологів до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками	61
СИНЮК Д. Личностные качества студентов, значимые для их учебно-профессиональной деятельности.....	63
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ТА ЇЇ ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ	
ДАНИЛЕНКО А. В. Особенности психического здоровья студенческой молодежи в условиях пандемии.....	69
IVASHKEVYCH E., NAVOSHUK A. The development of creative thinking of teenagers.....	73
КУЛАКОВ Р. С. Проблема формування толерантного ставлення учасників освітнього процесу до осіб з особливими освітніми потребами.....	78
КИТЮШКО С. І. Психологічні засоби корекції аутоагресивної поведінки молоді.....	81
КОНОПЛИЦКАЯ О. Аспекты социальных ролей в социально-психологических установках индивида.....	83
МУЖАНОВА Н. В. Особливості соціалізації неформальної молоді в умовах пандемії...	86
МУКНАЛЧУК N., НЛАВИНСКА Е. The problem of understanding novels by senior pupils creatively.....	89

ПАВЛОВ И. В. Особенности виртуального образа я в игровой вселенной.....	94
САВЕЛЮК Н. М. Психосемантичний простір психологічного благополуччя майбутніх освітян.....	97
СЕВЕРИН А. В. Восприятие предметов вариативной формы подростками с разным уровнем интернет-зависимости.....	100
СОЗОНЮК О. С. Емоційний інтелект як особистісний ресурс розвитку життєвих перспектив особистості.....	103
СТОРОЖ О. В. Основні наукові підходи до творчої соціалізації студентів	106
ТОКАРЕВА Н. М. Психологічні виміри форматування перцептивно-інтерактивної компетентності юнаків.....	110
ЮРЧУК О. І. Застосування дельфінотерапії як засобу корекції осіб з психофізичними порушеннями	114
ЯЩУК С. Супрежеские конфликты и причины их возникновения.....	116
КНУРАVTSEVA N., IVASHKEVYCH E. Argumentative discourse as a problem of cognitive psychology.....	119